

захворюваннях, іноді при перевтомі, після психічного перенавантаження⁷. Він також виконує роль суфіксоїда в оказіональних похідних від прізвищ відомих політиків та назв партій, напр.: *Хто може пояснити чітко і раціонально, чим „бютофобія” відрізняється від „владофобії” або „тимошенкофобія” від „януковичофобії”?* (Газета по-українськи, 5.09.2012).

Отже, дедалі ширше використання відонімних утворень у мові газетної публіцистики сприяє її експресивізації. Такі новотвори – це специфічна категорія лексико-дериваційних одиниць, що виникають у конкретному випадку в певних умовах. Вони здебільшого є свідомим актом словотворчості мовця, який прагне до самовираження, гостроти у формуванні полемічного висловлення. Як засвідчує сучасна журналістська практика, групи відонімних утворень відкриті для поповнення новими одиницями. Оказіональний словотвір – феномен мовної гри на сторінках сучасної газетної періодики.

Сергій Чемеркін

ІНТЕРНЕТ-МЕМ – ЩО ЦЕ?

Українська мова, якою послуговуються в Інтернеті, має низку диференційних ознак поряд із літературним стандартом – зокрема високий рівень розмовності, жаргонності (зростання кількості обценної лексики) та частотне використання засобів креолізації (тобто перемежовування тексту елементами інших семіотичних систем) тощо. Крім того, мову інтернет-комунікації вирізняє наявність таких одиниць, як *професор, зніміть мене в Нацгвардію, два раби, візитка Яроша* та ін. Такі словосполучення зараз кваліфікують як *інтернет-мем*. Що це таке?

Як відомо, мова Всесвітньої мережі розкутіша порівняно з літературною практикою. Це помічають самі інтернет-користувачі. Недотримання літературної норми, значна емоційна насиченість тексту – виразні показники такої розкутості. Образно кажучи, інтернет-автори ставляться до своїх текстів «несерйозно». Таку «несерйозність» мови М. М. Бахтін називав карнавалізацією мови. Припускаючи, що інтернет-спілкування – це

вияв такої карнавалізації, а мова в Мережі є чимось на зразок гри, можемо стверджувати, що одним із елементів такої гри виступає *інтернет-мем*. Тобто з'являється певне поняття, назву якого (слово, словосполучення) користувачі починають уживати в емоційному, здебільшого – іронічному, контексті; цей процес набуває масового характеру, і в інтернет-комунікації з'являється *мем*...

Джерелом їх появи є реальні явища суспільного життя. Напр., колишній президент України в анкеті написав неправильно своє наукове звання (*проффесор*), що активно підхопили дотепники в Мережі: *Ректор університету, в якому викладав проффесор Янукович, став Героєм України; У Міністерстві юстиції України з'явився черговий проффесор* (про людину, наукове знання якої викликає сумнів). Неправдиве повідомлення російської журналістки про те, що українців знімають із поїздів і автобусів та відправляють у Національну гвардію, спричинило появу нового мема: *Не катайся на троллейбусі – в Нацгвардію знімуть; Усі, кого не знімуть в Нацгвардію, будуть дивитися на розіп'ятого хлопчика*. Через російську пропаганду було поширено інформацію про те, що українським бійцям за війну на Донбасі видають клаптик землі і по два раби, що також викликало бурхливу емоційну реакцію українського інтернет-товариства: *Ой на горі два раби, ой на горі два раби, ой на горі два раби, сам на свої зароби; Якщо не вистачить на всіх рабів, ми захопимо Кубань; Як я малим збирався навесні піти у світ з двома свома рабами*. Ще один приклад: телебачення Росії повідомило про те, що на місці одного з обстрілів блок-посту виявили візитні картки лідера «Правого сектора» Д. Яроша. Це теж підхопили в Інтернеті: *На звороті Женевських угод знайшли візитку Яроша; Вулицями захопленого міста йшли кілька тисяч молодчиків з кулеметами і візитками Яроша*.

Наведені приклади свідчать про мовну гру з назвами реалій, яка, крім появи емоційно-оцінного компонента у слововживанні, засвідчує, за Л. Вітгенштейном, «плюралізм смислів». Яка ж природа цього комунікативного явища?

Поняття *мем* (з англ. *теме*) ввів британський учений-біолог Р. Докінз 1976 року, називаючи цим терміном одиницю

культурної інформації, яка здатна множитися так само, як це робить ген. Тобто *мем* – це ідея, образ, об'єкт культури (нерідко нематеріальної), який переймається та передається багатьма членами співтовариства. Мемами можуть бути мелодії, ідеї, модні слова, вирази, рецепти, способи будівництва тощо. Так само, як гени поширюються в генофонді, змінюючи один організм на інший, меми поширюються у свідомості людей шляхом імітації.

У широкому значенні мем розглядають як механізм передавання та зберігання інформації. З розвитком інформаційних технологій ідеї, образи, об'єкти культури стали виникати в Мережі й поширюватися там. Так з'явився *інтернет-мем* – одиниця інформації, об'єкт, який набув популярності в середовищі, що обслуговується інформаційними технологіями.

Інтернет-меми можуть реалізовуватися різними знаковими системами, зокрема за допомогою відео (відеоролики, де показано виконання нецензурної пісні про російського президента В. Путіна), зображення (демотиваційні постери, або демотиватори – зображення, що складаються з картинки в рамці здебільшого чорного кольору й напису, що коментує зображене). Крім того, інтернет-мем може існувати і як певний текст («*У мене є мрія*» – *щоб усі отримали по заслугах*).

Основна ознака інтернет-мема – відтворюваність, єдність компонентів, їхня неподільність і цілісність, що створює вислів, зворот, текст. Переважна більшість текстових інтернет-мемів – це слова, словосполучення або речення, які мають граматичні ознаки звороту, однак у інтернет-комунікації трапляються текстові інтернет-меми більші за обсягом, зокрема так звані «листи щастя»: *Цей лист обійшов 445 разів навколо світу і потрапив до Вас. При отриманні листа, його необхідно відправити тому, кому бажаєте щастя, навіть якщо ви не вірите в щастя паралельних світів. Все залежить від Вас.*

Іноді визначити чіткі межі текстових інтернет-мемів неможливо, оскільки в певних ситуаціях текстовий інтернет-мем сприймається як суто явище культури, а не певний мовний контекст. Це можемо спостерігати у так званій фофудії – своєрідній мовній грі, у якій висміюється російський шовінізм, неоімперіалізм, українофобія тощо (*Воззріте, братія, какоє*

канонічне вокально-інструментальне проізведеніє ісконно-русскіх людеї обнаружіл я в своїх залежах на твѣордом кру-гляше своего вичіслітєля). Таку специфічну «мову» використовують усі автори певного співтовариства в усіх контекстах.

Інтернет-меми як реалізатори української культури обмежені віртуальним середовищем, проте можуть бути реалізовані різними полікодовими системами. Часто інтернет-мем виходить і за межі Мережі. Так, інтернет-мем *російське вбиває*, широко представлений у віртуальному контексті (*Бойкот на заправках – хто, проти чого і чому російське вбиває?*), в інших дискурсах культури, наприклад, флеш-мобах. Відома зокрема акція учасників руху проти купівлі російських товарів в українських магазинах.

Інтернет-меми не завжди можуть відповідати загальній літературній нормі. Натомість завдяки своїй емоційності, уведенню в комічну гру смислів стають живим елементом розмовної мови. Інтернет-меми дуже швидко з'являються і недовго живуть, оскільки вони – результат мовної моди, яка, як відомо, швидкоплинна. Проте, якщо слово, словосполучення чи речення з Інтернету запам'ятається і закріпиться в лінгвокультурній свідомості етносу, то воно, без сумніву, знайде своє місце у фразеологічному словникові чи у словнику перифраз.